

Αχτοпол (Средновековие)

Περίληψη :

Πristанището и укрепеното селище Agathopolis е разположено на полуостров по ЮЗ част на брега на Понтоc Еуксейноc. Основано е по време на гръцката колонизация в 7в пр.Хр. като "polis" и вероятно е единствената колония тук на Атина. Прилежащата местност, според намерените археолоγически свидетелства е била обитавана преди 5000г. пр. Хр. от племената на траките.

През средата на 1 в пр.Хр. е включена в провинция „Тракия” на римската империя. След 330 г. селището е в пределите на Византия. Със създаването на българската държава към края на 7 век Агатополис и прилежащите земи се превръщат в постоянно оспорвана гранична зона, която често мени политическата си принадлежност. От 1453 г. селището е неизменно в пределите на Османската империя. Основната търγоска и селскостопанска дейност на Агатополис е предимно свързана с Константинопол с износ на жито, месо, вино риба и особено „дървени въглища”. Приемането на християнската релиγία е от ок. 3-4 век, като през 9-10 век Агатополис е вече епискоπия, а от 1389 г. и митроπολία. В местата в близост до него през 13-14 век се развива религиозното учение „исихазъм”. Селището съществува и сега като град Ахтопол.

Γεωγραφική Θέση

западния бряг на Черно Море

Ιστορική Περιοχή

Понтоc Еуксейноc

1. Въведение *

Античната и средновековна крепост, пристанище и град Агатополис сега Ахтопол, се намира на Ахтополския полуостров на ЮЗ на брега на Понтоc Еуксейноc. Полуостровът е със стръмни брегове и максимална височина от ок. 20м. над морското ниво и укрепена площ от ок. 300 x 500 м.

2. Извори

Най-ранно известното наименование на селището е Авлеутейхос. - Αὐ λαιός τεῖ χος – Avleuteichos, Aulactichus. Така то се среща в „Периплус” «Περίπλους» на Понтоc Еуксейноc от Фл. Ариан (Flavius Arrianus) през 130-131 г. Превежда се приблизително в смисъл „Замък /дворец/ ограден със стена”. Съобразно обаче намерените монети с надпис „ΑΓΑΤ [Ο] –(πολις)” датирани от ок. 4 в пр. Хр. се предполага, че така посоченото наименование на селището е съществувало много преди отбелязването му в познатите писмени извори. Най-ранните от тях са така наречените „епархийски списъци” /„Imperatoris Leonis Notitia”/ съставени по времето на император Лъв VI (Leon VI 886-912), т.е. от ок. 9-10 век и в историческия труд на Георги Пахимер (Georgios Pachymeres (1241-1310) от края на 13 век.

3. Античност

Допуска се, че наименованието „Агатополис” следва да се преведе или подразбира като „Град на благоденствието”. В морските карти и ръководства от италиански произход от края на 13 и 14 в, то се среща често под формата „Gatopoli”.

Намерените в околността при Агатополис фрагменти от керамика и каменни брадви, сочат че тук е съществувало селище от ок. 5000 г. пр. Хр. Други находки са резултат от трайното присъствие на племена на траките в областта. Основното заселване и създаване на Агатополис като „полис” и пристанище се извършило по време на класическата гръцка /елинска/ колонизация на бреговете на Понтоc Еуксейноc през 7-6 в- пр. Хр., безспорно доказано от различни археолоγически находки. Откритите при подводни археолоγически проучвания амфори и котви в акваторията на

Αχτοпол (Средновековие)

Αγατοполиς сочат за активна търговска дейност още от ок. 6 в. пр. Хр. Това се доказва и от наличието и циркуляция на намерените монети, като от 4в пр. Хр. такива вече се секат и в Агаτοполиς. Допуска се, че вероятно това е единствената морска колония тук на Атина. Не съществуват точни данни за времето на включването на Агаτοполиς в римската провинция „Тракия“, но то ще е извършено ок. средата на 1 век. След 330 г. селището, заедно с други по западния бряг на Понтос Еуксейнос е в пределите на Византия с определено важно икономическо и военностратегическо значение в новата империя.

През 6 век засилващите се нападение и нахлужвания на варвари и славяни достигат и намиращия се на страни от главните пътища Агаτοполиς.

4. Средновековие

Със създаването на българската държава на Балканския полуостров във втората половина на 7 век, селището се намира все повече в силно оспорваната гранична област между нея и Византия. В резултат Агаτοполиς и околността са често включвани в пределите на едната или другата от двете средновековни държави. Така през 705 г. те били отстъпени на българския хан Тервел (701-721) от император Юстиниан II Ринотмет Justinian II Rhinotmetus (685-695; 705-711), което продължило до 760 г.

След приемането на християнството от българската държава в 864 г. Агаτοполиς става и център на епископия. От тогава до 971 г. въпреки постоянните военни действия между Византия и България и с малки изключения селището продължава да е в границите на последната. Липсват обаче конкретни сведения за съдбата на Агаτοполиς, след като българската държава е завладяна и временно включена в пределите Византия (1018-1185 г.). Селището е само единствено споменато в „епархийски списък“ от 9-10 век, като епископия подчинена на Архиепископията на Адрианопол (виж по-напред).

С мирен договор от 1187 г. Византия отново отстъпила Агаτοполиς на българската държава, но при поредната война между тях през 1263 г. тя отново си възвърнала селището. Според Георги Пахимер през 1304 г. българският цар Светоласв Тертер (1300-1322) завладял както Агаτοполиς, така и други византийски градове и крепости. След неговата смърт, с договор от 1324 г. селището било предоставено на Византия. От 1331 г. Агаτοполиς пак е включена в границите на българската държава. През месец октомври 1366 г. градът е завладян от флотата на граф Амадей VI Савойски. Той го предал на император Йоан V Палеолог (1341-1391).

Първото завладяване на Османската армия станало през месец октомври 1396 г, след което в 1403 г. тя го отстъпила на Византия. Малко преди превземането на Константинопол през 1453 г., селището е окончателно включено в пределите на Османската империя.

Ограниченото количество уловена риба била определено както за местни нужди, така и за износ за Константинопол. Към него се прибавяли и селскостопански продукти включващи месо, вино, жито и други, а също и особено „дървени въглища“ добити от горите на планината Странджа.

5. Археологически находки

Откритите два каменни надписа /от нач. на 3 е от кр. на 3 или нач. на 4 в пр.Хр./ показват, че през елинската епоха „полисът“, по подобие на останалите градове-пристанища по крайбрежието на Понтос Еуксейнос, е бил управляван от народно събрание.

За отбраната на Агаτοполиς е издигната градска стена с височина ок. 12-14 м. и дебелина от 1,50 до 3,30 м. и каменна кула. Те са били многократно построявани и достроявани, като основният им строеж вероятно е бил положен през края на 5 и началото на 6 век т.е. при управлението на имп. Анастасий I. (491-518). Много части от кулата и стената личат ясно и сега.

Откритите в околността на Агаτοполиς оброчни плочки, като тази на „Стомианос“ (ΗΡΩΣ ΣΤΟΜΙΑΝΟΣ) сочат почитането на боговете на траките. Върху високата част на „полиса“ се е издигал голям храм в чест на някои от елинските богове. Това сега личи от съществуващите остатъци от капители, колони, корнизи и други строителни материали. Те се оценяват като типични за една внушителна култова сграда. Вероятно християнизацията тук ще е започнала някъде ок. 3-4 век, както и при другите селища по западния бряг на Понтос Еуксейнос. През 9 век Агаτοполиς е обявен за епископия. След превземането в 1389 г. на Адрианопол от османските нашественици

Ахтопол (Средновековие)

неговата митрополия е била тук „временно” преместена (виж тук по-напред).

Тук са се намирили и две големи кръстокуполни църкви от 14-15 век. Всяка една от тях е имала дължина ок. 20-30м., при това едната е била архиепископска катедрала. Сега съществуват само техни остатъци.

През средновековието близката околност на Агатополис е известна с наименованието „Парория”. Тя е била осеяна с християнски култови сгради и средище на възникналото и развиващо се особено през 14 век мистично-аскетично учение „исихазъм”.

Тук не са извършвани систематични археолоγические проучвания.

* *The entry is still in editing process (ed.note)*

Βιβλιογραφία :

	Miklosich F., Müller J. , <i>Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana I-VI</i> , Vienna 1860-1890
	Νικήτας Χωνιάτης , <i>Χρονική Διήγησις</i> , van Dieten, J.A. (ed.), <i>Nicetae Choniatae Historia</i> , Corpus Fontium Historiae Byzantinae 11, Berlin – New York 1975
	Γεώργιος Παχυμέρης , <i>Μιχαήλ Παλαιολόγος</i> , Bekker, I. (ed.), <i>Georgii Pachymeris de Michaelo Palaeologo</i> , Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1835
	Μανουήλ Φιλής , <i>Στίχοι διάφοροι του σοφωτάτου και λογιωτάτου Φιλή</i> , E. Miller (επιμ.), <i>Manuelis Philae Carmina, I-II</i> , Paris I: 1855, II: 1857
	Darrouzès J. , <i>Les régestes des actes du patriarcat de Constantinople. vol. I/fasc.V, les regestes de 1310 à 1376</i> , Paris 1977
	Koledarov P. , "West Black sea coast ports in the late middle ages (14th-16th c.) listed on nautical charts", <i>Études historiques</i> , 5, 1970, 253-254
	Milanova A. , "Le renouveau urbain en Bulgarie sous la domination Byzantine (fin Xe-fin XIIe s.): Le cas des villes antiques", <i>Studia Slavico-byzantina et mediaevalia europensia</i> 8, 2004, 189-213
	Γαгова К. , <i>Тракия през българското средновековие. Историческа география</i> , София 1995
	Дражева Ц. , "Епископските центрове на южното българско Черноморие V-XV в. – Центрове на християнската култура", <i>Известия на народния музей</i> , Бургас, 4, 2002, 207-208
	Κοледаров Π. , <i>Πολιτισμική география на средновековната българска държава, 1-2</i> , София 1979, 1989
	Τριφонов Т. , <i>700 наименования от Българското Черноморие</i> , Варна 2003
	Todorova E., Mitchkovska P. , <i>Bibliografia delle fonti e delle ricerche sui rapporti tra Genova e le regioni del Mar Nero durante il medioevo</i> , Sofia 1982
	Γанева Св., Μυταфов Β., Αζμανов Β., Κοϊчев Λ. , <i>Αχτοпол. Κουλтурно-ιστορικό изследване върху миналото на град Αχτοпол</i> , София 1990

Ахтопол (Средновековие)

■	Гюзелев В., "Chronicon Mesembriae (Бележки върху историята на българското Черноморие в периода 1366-1448 г.)", <i>Годишник на Софийския университет, Исторически факултет</i> , 46.3, 1975, 147-192
■	Димитров Д., <i>Търговия по Западното Черноморие XIII-XV век. Dissertation</i> , София 2007